

KARIN LEDNICKÁ



ŠIKMÝ KOSTEL

románová kronika ztraceného města
léta 1894–1921



KARIN LEDNICKÁ

ŠIKMÝ KOSTEL

románová kronika ztraceného města
léta 1894–1921



BÍLÁ VRÁNA
NAKLADATELSTVÍ

Copyright © Karin Lednická, 2020

ISBN: 978-80-88362-01-2

Díl první

BARBORA

Barbora křivě našlápne a noha jí sklouzne do brázdy naplněné kalnou vodou, kterou po sobě zanechala noční bouřka.

Zavravorá a skupinka na chvíli ustrne. Sedm párů ženských očí na ni hledí a mlčky se ptá, jestli může jít dál. Barbora zkusmo zahýbe kotníkem, a když nic nebolí, jenom kývne, cípem sukně otře vystříklé bláto z lýtky a pokračuje v cestě.

Není čas na řeči, mluvení ubírá sílu.

Skupina osmi žen a několika dětí se znovu vydá na pochod.

Mají za sebou teprve den cesty, první ze šesti. Je třeba jít dál, nezdržovat se zbytečnými přestávkami. Kolem nich se ke všem obzorům rozlévá plochá hornoslezská krajina, přikrášlená prvním květnovým týdnem. Na loukách mezi poli se v ranním slunci otevírají pampelišky a hlína ještě pořád trochu voní jarem, ale ostré slunce z ní během několika dní tu vůni vytáhne.

Jestli bude pálit jako včera, možná ještě před zpáteční cestou pampelišky zbělají, napadne Barboru, ale pak si zakáže takové bloumání. Ani na bloumání není čas, poletující myšlenky ubírají pozornost a soustředění. Člověk pak snadno udělá špatný krok a hned má plnou botu bláta.

Až budou odpočívát, zkusí to vyčistit trsem trávy.

Uklidněna vidinou brzké změny k lepšímu přidá Barbora do kroku.

Její lehce zrychlené tempo rozkňourá čtyřletou Barku. Dívenka ještě včera šlapala statečně, ale bouřka ji v noci probudila, a tak je teď nevyspalá a mrzutá. Při loňské cestě taky kňourala, vybavuje si Barbora, ale ne tolik. Není pochyb, čím je způsoben ten rozdíl – loni mohla vzít dceru na ruce a aspoň chvílemi ji nést. Letos ji nést nemůže, protože má v břiše dítě. Je v pátém měsíci.

Několik uplynulých týdnů doma zvažovali, jestli se má Barbora v pozhnaném stavu do Wieliczky vůbec vydat. Těhotné ženy vždy zůstávaly doma; tak znělo odedávna pravidlo. Kdysi se dokonce ani děti na cestu nebrávaly. To ovšem bylo v časech, kdy se pro sůl choďovalo mnohem houfněji než dnes. Půlka ženských z vesnice tehdy zůstala doma a hlídala děcka těm, které vyrazily na cestu. Potom se vystřídaly. Dneska je ale všechno jinak.

Letos se jich vypravilo už jenom osm. Kdyby se rozdělily, šly by pouze čtyři, a to mohlo být nebezpečné. Tak či onak, tradice solných poutí pozvolna skomírá. Týdenní štrapáce leckterou Karwiňačku odradila. Krom toho chlapi vydělávají na šachtě víc než před lety, takže zisk z prodeje donesené soli není pro rodinné hospodaření tak významným přínosem jako dřív.

Ale pořád to jsou peníze navíc.

Člověk nikdy neví, kdy se mu budou peníze navíc hodit.

Zejména když pod srdcem nosí další dítě.

Proto se Barbora odhodlala jít; proto si letošní solnou pouť u svého muže vemlouvavě prosadila. Je přece dobrá hospodyně a jako taková umí myslet na zadní vrátka. Je silná a dobře roslá, zvládne to. Všechna předchozí těhotenství přečkala bez nejmenších potíží, dokázala obstarat domácnost i hospodářství. Proč by tedy neměla zvládnout týdenní pochod?

Nesčetněkrát svému muži zopakovala všechny důvody, proč se na solnou pouť vydat.

Nakonec svolil.

Radostně ho tehdy objala.

Zato teď neradostně šlape s botou plnou bláta.

„Františko!“ zavolá na dvanáctiletou dceru, která jde v hloučku starších dětí úplně vzadu.

„Ano, maminko?“

„Pojď na chvilku nést Barku, potřebuju si odpočinout.“

Františka se protáhne průvodem, vezme sestřičku do náruči a chlácholivým hlasem slibuje: „Až zastavíme, uviju ti věneček z pampelišek, abys byla hezká.“

Menší děvčátko se natěší a zklidní.

Barbora pohledem pohladí obě dcery a pak si upraví popruhy nůše. Až ji ve Wieliczce naplní solí, bude chůze ještě krušnější. Tíha nákladu jí starosti nedělá; Barbora je silná a uvyklá tělesné námaze. Mnohem víc se obává jiného trápení – pot, který stéká po zádech, nasákne do proutí a od něj navlhne i sůl. A právě v tomto okamžiku začne největší utrpení: pot smísený se solí rozleptá kůži na zádech, která po třech dnech zmokvá do krve, a bude ji třeba mazat dobré dvě neděle sádlem s hojivými bylinkami, aby se zotavila.

Všechny ženské si tím projdou. Lépe než kdo jiný znají rčení o sypání soli do otevřených ran, však se většina z nich do Wieliczky vydává každý rok. Vždy zkraje května, kdy už je teplo, ale ještě nenastala prudká vedra. Letos je počasí zradilo. Slunce žhne jako v červenci, a včera dokonce přivolalo bouřku. Naštěstí je zastihla až v začátku noci, kdy už byly schované pod střechou stodoly. Některé děti stály ve vratech a pozorovaly blesky, dokud je matky křikem nezahnalý dovnitř, aby se méně stateční chlapci a děvčata nebáli.

Sedlák, který je u sebe nechal v noci na dnešek přenocovat, patřil k těm laskavějším. Dokonce poručil čeledínovi, aby jim do stodoly nanosil dvě vědra vody, a dětem nechal přinést džbán čerstvě nadojeného kravského mléka. Divže se nepopraly o to, které se napije dřív. Sladké mléko je pro ně vzácnost, doma pijí kozí, krávu by v kolonii nebylo kde pást.

Večerní bouřka se přehnalá, ale za ní přišla druhá, noční, hrozivější. Hromy duněly přímo nad stodolou a do střechy zuřivě

bušily obrovské kapky deště. Nic z toho však nezabránilo utmáčené Barboře upadnout do tvrdého spánku. Přikryta houní, kterou si stejně jako ostatní ženské přinesla v nůši, ulehla na seno a z každé strany k sobě přichoulila jednu dceru. Noci jsou ještě chladné, musí se zahřát navzájem. Ušnula dřív, než si uvědomila, jak zatuchle je loňské seno cítit. Vůbec neslyšela, že Barka v noci vzlykala strachem, o tom jí ostatní pověděli teprve ráno.

Ze seníku slézali s prvním sluncem. Sedlák jim dovolil nabrat vodu ze studny a domluvil s Žofií, kolik soli mu za obě přespání budou muset dát na zpáteční cestě.

„Ten si nechal zaplatit i to mlíko, co dal včera děckám!“ hudrala Žofie, jen co vyšli ze statku.

A hudrá ještě teď, ale to je jí podobné. Je nejráznější z celé kolonie, dokonce i doma vládne pevnou rukou, až se občas jejímu muži v hospodě vysmívají. Nikdy se nedá ošidit, a proto je to při každé cestě do Wieliczky právě ona, kdo vyjednává se sedláky. Přespání na cestě tam, přespání na cestě zpátky. Za noclehy zaplatí při návratu dohodnuté množství soli.

Barbora by se takového úkolu bála, ostýchá se mluvit s cizími. Potřebuje člověka poznat, než se s ním dá do řeči. I tu novou, co si v zimě vzala Antona Siwka, si ještě pořád spíše oťukává, než aby si ji pustila k tělu. Potkávají se spolu už několik měsíců v obchodě i na ulici, ale stále si nevyměnily víc než ostýchavý úsměv a zdvořilý pozdrav.

Vyhledá ji očima v zástupu krácejících žen. Není to těžké, protože Siwkova žena má na hlavě uvázaný sytě modrý šátek s červenými květy. Jde sama na kraji skupiny, s nikým se nedruží a nikdo se nedruží s ní, a její nůše mezi ostatními září novotou. Nejspíše si ji koupila pro tuto solnou výpravu u košíkáře. Až dorazí zpátky domů, nůše už bude trochu zčernalá vsáklým potem a prachem z cesty.

Julie Siwková je jediná, kdo s sebou nevede děti. Anebo nese. Drobtina, jejíž nohy by ještě dlouhou chůzi nezvládly, tráví pochod uvázaná v šátcích na břichách matek. Ohledy se na ně neberou a přestávky jsou zřídkavé; přebalování by jenom

zdržovalo už tak pozvolné tempo. Obsah plen prosakuje skrz ovázané šátky i látku mateřských šatů a zůstane tam až do příští přestávky, kdy se ženy pokusí oděv alespoň trochu přeprat. Je to ale povětšinou marné úsilí; matky dětí v raném věku mívají po solné cestě kůži spálenou na zádech od soli, na bříše od moči. Tak to je. Tak je třeba se s tím smířit.

Cesta se prudce stáčí doprava a za zatáčkou se před očima objeví borovicový les, jehož kraj zdobí bílé kmeny bříz. Snad Žofie zavelí k odpočinku, však už jdou několik hodin, přeje si Barbora v duchu. Ráda by si na chvíli užila stínu a vyčistila vnitřek boty od bláta, ale netroufá si požádat o přestávku, aby nevypadala jako slaboch. Moudře si šetří ohledy ostatních na zpáteční cestu, kdy bude unavenější o tisíce našlapaných kroků.

Nechce zdržovat. Ví, že na každou z žen doma čeká muž, který po dobu solného pochodu musí kromě vlastní práce obstarat základní chod domácnosti. Tak se to děje v lepším případě. V horším případě doma muž nedělá nic, protože si dobu manželčiny nepřítomnosti krátí popíjením. Barbora přesně ví, které ženy ze skupiny trápí tento strach. I pro neznalé oko jsou snadno k rozpoznání – kráčí nejrázněji, rty mají zarputile semknuté a v očích se jim leskne obava z toho, co je po návratu domů asi čeká.

Františka však nic z toho nevnímá; dvanáctiletá duše nic neví o obavách dospělých žen. Nese na rukách sestřičku, snaží se být své matce co nejvíce nápomocná, ale nevydrží to dlouho. Její dvanáctileté paže začnou brzy podléhat té tíze, nejsou k takové námaze uzpůsobené.

„Maminko, už nemůžu, musím Barku postavit.“

Barbora vzdychne, poněvadž ví, že Barka začne okamžitě znovu knourat. Nemylí se v tom odhadu, první dívčin stesk zazní už po několika krocích. Všimne si několika pohledů se zdviženým obočím, které fňukající Barka vyvolá, a povzdechne si znovu. Možná letos opravdu neměla do Wieliczky chodit, zapochybuje na chvíli. Však si mohli sůl koupit v obchodě, i když je tam tak nehorázně drahá. Jenže na druhou stranu – kdo ví, co bude napřesrok. Se třemi dětmi se půjde ještě hůř, a třeba

nebude moci vyrazit vůbec. Ne, dobře se rozhodla, když se vydala na cestu i s outěžkem. Vydrží to, má silnou vůli. Donese domů sůl na dva roky dopředu, jak se s Pawlem domluvili, aby napřesrok jít nemusela.

Pres všechno pracně vydolované odhodlání však cítí, jak jí zase začínají opuchat nohy a v zablácené botě se začíná tvořit puchýř.

„Žofie!“ zavolá na statnou postavu v čele skupiny. „Potřebuju si odpočinout.“

„Nevydržíš ještě chvíli? Tady není žádný stín.“

„Můžeme se vrátit kousek k tomu lesu,“ ukáže Barbora zpátky, ale ví, že s tím nebude nikdo souhlasit.

Tiché reptání potvrdí její domněnku.

„Ne, vracet se nebudeme. Musíme jít dál. U nejbližších stromů zastavíme. Do té doby musíš vydržet.“

„Dobře,“ hlesne Barbora a dál klade nohu před nohu a hledí jenom k zemi, aby ji netrápil pohled na cestu, která se vine rovnou krajinou až k obzoru, posetá pouze shluky keřů, které neposkytnou dost stínu, aby stály za zastavení.

Dostatečně velký remízek se objeví teprve za dlouhou chvíli, kdy už je jasné, že puchýř zbytněl a praskl. Barbora se vyzuje a prohlíží si krvavou ránu na patě. Jak s tímhle půjde dalších šest dní? Do očí se jí začnou drát slzy. Vztekla je zažene. Přece nebude brečet. Taková ona není!

„Ukaž,“ ozve se nad ní. Barbora vzhledne a spatří tvář Siwkové. Ze všech ženských přišla na pomoc zrovna ona? A možná to není až takové překvapení, protože na rozdíl od ostatních je na cestě do Wieliczky poprvé a ještě ji nepopohání touha mít to pro letošek rychle odbyté.

„Vyčistím ti to,“ řekne Siwková, vytáhne ze své novotou zářící nůše čutoru s vodou a začne prstem vymývat bláto z rány. „Zkusím najít jitrocel, nech to zatím oschnout,“ řekne pak, když na patě zůstane jen čistě krvavá ploška, a Barbora je jí vděčná, tolik vděčná nejen za ošetření samotné, ale i za těch pár chvil odpočinku navíc, které si péče o bolavou nohu vyžádá. Vystaví

ránu vánku, který našťestí začíná foukat, škubá okolní trsy trávy a pokouší se jimi odstranit špínu z vnitřku boty.

Jde to těžce, protože bláto už v teplém dni uschlo a na zatvrdlou krustu tráva nestačí. Očima hledá v trávě větvičku, která by jí prokázala lepší službu, ale nic nenachází, a tak si na pomoc přivolá ještě Františku. „Dones mi něco, čím to bahno vyškrábu,“ požádá a na pár okamžiků bojuje s vnitřní nespokojeností se sebou samou. Tolik lidí zaměstnám! spílá si v duchu. Hrdost a lakota mi nedovolily letošní cestu odříct, a teď tady sedím a nechávám se obskakovat jako nějaká panička.

Barbora na sebe umí být přísná, toto umění ovládala už jako malé děvče.

Teď se jí však na sebestřísnost nedostává sil. Sedí v trávě, opírá se o kmen olše a čeká na Siwkovou. Snaží se pohledem vyhubat ostatním ženským. Je jí jasné, že se na ni zlobí, protože zdržuje. Být na jejich místě, taky by se zlobila. Každá to chce mít co nejrychleji za sebou a být doma, kde každým dnem nepřítomnosti pustne hospodářství. Chlapi musí hlavně fátat. Domácnost a zahradu už pořádně nezvládnou, zbude po nich vždycky spousta nedodělků. A kromě toho je tady jiné důležité pravidlo: nesmí se zmeškat nedělní mše svatá. Pro sůl se podle tradice vyráží, jen co je pan farář v neděli dopoledne vyprovodí z kostela, a pak je třeba jít tak rychle, aby byli nejpozději v předvečer další mše zpět. Když ale budou takhle posedávat, možná to nestihnou. Barbora zdržuje.

Cítí se mizerně, na těle i na duši.

Raději zavře oči a poslouchá, jak nad polem zpívají skřivani.

Nejraději by byla doma, klidně by ozelela uspořené peníze. Anebo by si aspoň lehla a chvíli spala. Ale doma není a spát nemůže. Čert aby to spral!

Aspoň že ti skřivani tak krásně zpívají.

„Dej sem tu nohu,“ ozve se do ptačího štířikání lidský hlas. Siwková přichází zpátky a mezi dlaněmi drtí několik listů jitrocelu. „Vmáčknu šťávu do rány a pak to ovážu šátkem, ať se rána v botě dál nedře. Brzy se to zahojí, uvidíš.“

„Děkuju, jsi hodná.“

„Ále, jaká hodná, prosím tě. Dej to sem.“

Barbora sykne, když Siwková vtačí rozdrčené jitrocelové listy do rány. Prudká bolest našťěstí trvá jenom chvíli a přeonačí se na pouhý tlak. „Tak, a teď ti to zavážu,“ řekne Siwková a vytáhne ze své novoty zářící nůše šátek, do kterého má zabalený chléb, aby cestou neokoral. Chvíli na šátek mlčky hledí. Když jím ováže nohu, bude vrstva tkaniny moc tlustá a bota bude dál tlačit. Obě ženy si to uvědomí ve stejné chvíli. A zatímco se Barbora nadechuje, aby obvaz odmítla, Siwková šátek roztřepne, vloží jeho okraj mezi zuby a škubne. Během okamžiku jí z úst visí cár látky. „Tak, teď už to bude akorát,“ prohlásí spokojeně a pustí se do práce.

„Ztvrдне ti chleba, když ho nemáš do čeho pořádně zabalit,“ pronese Barbora s údivem v hlase, až to zní jako otázka.

„Však mám zdravé zuby. Těch pár dní to vydržím. Ty teď tu *handerku* potřebuješ víc.“

Barboru pálí oči dojetím. Není zvyklá, aby se o ni někdo takto laskavě staral. Siwková pomůže Barboře na nohy a prvních pár kroků ji podpírá. „Půjde to?“ zeptá se a podvědomě vnímá, že stejná otázka je vepsaná do šesti párů ženských očí pod stromy v remízku.

„Půjde.“

Jako na povel se začnou zvedat i ostatní. Ženy svolávají děti, které si na louce hrají a vracejí se jen velmi neochotně. Vědí, že je čeká několik dalších hodin chůze, po nichž budou odměněny obědovou přestávkou, kdy dostanou krajíc chleba, kus sýra a mrkev ke chroupání.

Mezi posledními přichází z louky také Františka s Barkou.

„Maminko, promiň, že ti nesu ten klacík až teď. Musela jsem Barce uvést ten věneček. Slíbila jsem jí to. Třeba bude rychleji šlapat, když ho bude mít na hlavě.“

„Třeba,“ přisvědčí Barbora. „Botu vyčistím při dalším odpočinku, teď mi to Julka ovázala. Ještě se napijte a můžeme jít.“

„Julka je paní Siwková?“ ujistí se Františka.

„Je,“ přisvědčí matka a vymění si úsměv se svou dobrodějkou.

Pak už je čas vyrazit.

Průvod ukrajuje další díl dlouhé cesty.

Barbora a Julka kráčí vedle sebe a tak to zůstane až do konce.

Zpátky do Karwiné dorazily v sobotu, když se už začínalo smrákat. Barbora sotva pletla nohama a modlila se, aby vůbec došla. K bolesti opuchlých nohou se přesně podle předpokladu přidalo i štípání rozedraných zad. S tím vším předem počítala. Strach jí ale naháněly křeče v břiše, které se objevily předešlého odpoledne a stále sílily.

S dlaněmi přiloženými k vypouklině, ve které nehybně spalo její nenarozené dítě, odměřovala krok za krokem a děkovala Bohu za Julčinu starostlivou péči. Zpočátku ještě brala Julka utrmácenou Barku na ruce, ale pak už to nebylo třeba, protože holčička jako by vycítila, že s matkou je zle, a přestala kňourat. Od Bialska nepromluvila jediné slovo a s hlavou sklopenou sledovala svoje nohy, jak se míhají na prašné polní cestě.

Také ostatní ženské pochopily, že Barbora sahá na dno svých sil, a většina z nich se už neošklíbala ani nezvedala obočí, když si Julčíným prostřednictvím řekla o chvíli na spočinutí.

Jakmile minuly Fryštát a od domova je dělila už jen slabá hodinka chůze, část žen se oddělila od skupiny a přidala do kroku, aby se mohly doma co nejdříve pustit do práce. Nabrat vodu ve studni, nahřát ji na koupání. Týdenní pochod jim pokryl sukenně vrstvou bláta a prachu, vlasy jsou zcuhané a těla páchnou sedmidenním potem. A pak ta záda! Ztuhlá, zrudlá, bolavá, volající po hojivé masti.

Barbora se šourá na konci skupinky opozdilců. Julka jde vedle ní a se stoupající obavou pozoruje ruce na přítelkynině břiše. Prsty, původně jen zlehka položené, se zkroutily a zbělely jim klouby, jako by se snažily domluvit dítěti uvnitř, že má zůstat, kde je, že ještě nepřišel jeho čas.

„Františko, vezmi Barku a utíkejte napřed,“ vyzve Julka obě dívenky, když už je kolonie na dohled. „Povězte tatínkovi, že co nevidět přijdeme.“

„Ano, paní Siwková,“ přisvědčí Františka, bere za ruku mladší sestru a rozběhne se s ní k domovu.

„Vydrž ještě,“ podpírá Julka ženu, kterou šest měsíců lhostejně mýjela na ulici a čtyři dny ji považuje za přítelkyni. Člověk nikdy neví, co ho s druhými sblíží.

„Báro!“ ozve se mužský křik.

Pawel jim běží naproti, nedočkavě, skoro zuřivě.

„Barunko moje,“ volá už tišeji, když se k oběma ženám přiblíží na několik kroků. „Děvušky mi všecko řekly.“ Bere ženinu popelavou tvář do dlaní a v očích má strach. Pak se otočí k Julce: „Uneseš ještě i Barbořinu nůši?“

„Unesu. Co bych neunesla?“

„To je dobře.“

Pawel sundá popruhy z ramen své ženy, předá nůši Julce a bere Barboru do náručí. „Už jsi doma, už je dobře,“ zašeptá jí chlácholivým hlasem do ucha.

Barbora přikývne a nechá se odnést domů a odstrojit a uložit do postele.

A spí.

Kontryhel, měsíček, vřes, mochna, mateřídouška.

Odvar v malovaném hrnku voní jako letní louka.

Pawel nasaje do nosu bylinkovou páru a nese hrnek k posteli, ve které spí jeho žena.

Po mši mu Julka Siwková podala plátěný pytlík s bylinkami. „Uvař jí z toho čaj, pomůže udržet dítě.“

Překvapila ho tím gestem, protože za celý půlrok, co se do kolonie přistěhovala, s nikým nepromluvila kloudné slovo. Jaký šel, takovou potkal, říkali lidi, protože i Siwek je odjakživa na řeči skoupý, s nikým se dvakrát nedruží a do hospody zajde jen výjimečně, to raději sám doma popíjí.

Na cestě do Wieliczky se ale mezi Barborou a Julkou cosi stalo. Pawel ještě nevěděl, co přesně to bylo, ale bezpochyby to bylo dobré. Postarala se, přivedla mu ženu domů. A přinesla na mši bylinky. Dobrá ženská.

Vzal od Julky rezný pytlík a upřímně poděkoval. Barbořina tvář, kterou včera večer spatřil, byla pokřivená únavou a bolestí. Ten pohled ho vyděsil. V tak zbědovaném stavu svou ženu nikdy dříve neviděl. Když ji pak vzal do náručí, připadala mu bezvládná jako hadrová panenka, co ušila Fanynce na hraní. Usnula, jen co jí sundal zablácené šaty a z nohy odmotal zkrvavený cár látky. Rána na patě nevypadala hezky, ale mnohem větší starost Pawlovi dělalo Barbořino zduřelé břicho, ztvrdlé na kámen.

Ráno vzal děti a odešli na mši bez ní. Spánek je nejlepší medicína. Tak to říkávala jeho maminka, a přesně tak to teď říká on své ženě, která mu dala tři děti a brzy mu dá i čtvrté, pokud se nestane něco zlého. Všechny jeho modlitby toho rána směřovaly k tomu nenarozenému.

Vyčítá si, že svolil k její cestě do Wieliczky. Měl jí to vymluvit. Neměl podlehnout jejímu vysvětlování, že napřesrok jí dá solná pouť mnohem více zabrat, protože malému nebude ještě ani rok a ona ho bude muset celou dálku nést v šátku na břicho. Měl mávnout rukou nad jejími počty, kolik stojí sůl ve Wieliczce a kolik tady, v Karwiné. Však by to zvládli, když už teď je Karlovi čtrnáct let a mohl taky začít fírat. Nevydělá sice moc, ale i to málo se v rodinném hospodaření pozná.

Měl udělat cokoli, třeba jí tu cestu zakázat, ale neudělal nic. Podlehl ženskému naléhání a teď tady stojí s horkým hrnkem, upřeně hledí na Barboru a bojí se ji probudit.

Už vypadá trochu líp. Spánek vymazal popelavou barvu z tváří a nahradil ji obyčejnou bledostí. Kůže se však stále matně leskne, jako by byla z vosku. Rozpraskané rty připomínají půdu v suchém parnu. Prameny černých vlasů jsou zcuchané a plné prachu, i za obloučky nehtů je vidět černá špína. Pawlovi se sevře hrdlo. Usedne na kraj postele a pravou rukou pohladí Barboru po čele. Ta nehnutě cosi zamumlá a spí dál.

„Nesu ti meducínu,“ řekne Pawel, ale ani zvuk jeho hlasu nedokáže Barboru probudit.

Položí jí ruku na břicho, aby zjistil, jestli je stále tak tvrdé jako včera. Zdá se mu, že trochu změklo, a to ho uklidní. Mlčky sedí a znovu se modlí.

Ode dveří k němu dolehne šramotivý zvuk. Ohlédne se a vidí všechny tři děti, jak se do něho vpíjejí tázavým pohledem. „Neumře maminka?“ ptá se Barka, protože její čtyřletá ústa se ještě nebojí klást takové otázky.

„Neumře,“ odpoví Pawel dutě a nechce na tu možnost ani pomyslet.

Vždyť co by si bez Barbory počali? Už jen těch pár dní, co byla na cestě, se měl co ohánět. Snažil se zastat všechnu ženskou práci, bez které se nemohli obejít, kde to bylo možné, bral si Karla na pomoc, ale všechno jim trvalo hrozně dlouho a výsledky byly vždy neumělé a kostrbaté. Podlaha zametená Barbarou je vždycky nějaká čistší, nádobí po umytí nezůstává mastné a voda z vařených brambor málokdy vzkypí. Jen do praní pracovních kalhot se neměl odvahu pustit, to schoval na neděli pro Barboru.

Pro Barboru...

Na neděli.

Jezuskote, vždyť zůstaly špinavé!

„Františko, pojď ke mně,“ přivolá si pohybem ruky starší dceru a polohlasem žádá: „Vezmi si necky a valchu, ohřej ve velkém hrnci vodu a vyper nám s Karlem galaty, ať máme zítra v čem jít do roboty. Udělej to hned, ať stihnou uschnout. Nerad bych je dosušoval ráno na sobě.“

„Ano, tatínku,“ šeptne Františka a odchází splnit úkol. Pawlovi se zdá, že jde ráda. Jako by jí vyhlídka smysluplného zaměstnání poskytla úlevu. Nebo možná vítanou záminku, aby mohla odejít z kuchyně, kde leží její nemocná matka?

Vlastně není divu. Které děcko se chce dívat, jak mamka trpí?

Žádné, rozhodne se v duchu Pawel a pošle Karla našťípat dříví a Barku s kozou na pastvu.

Sám dál sedí na posteli a hledí na svou ženu. Bezmoc a strach mu sevrou ruce do pěstí. Zuby jsou zaťaté, rty semknuté, dech přerývaný. „Barunko,“ zaprosí po drahé chvíli, když už to čekání nemůže vydržet. „Barunko, prosím tě, vzbud se.“

Tón jeho hlasu tentokrát doputuje až do Barbořiny hlavy a přeruší spánek.

Čerstvě probuzená Barbora zamžiká víčky a otevře oči. Chvilí strnule hledí do prostoru, než její mátožná mysl rozpozná, kde se nachází. Kuchyň? Moje kuchyň? Pendlovky na stěně, prasklá kachlička na kamnech, obrázek na zdi mezi okny visí trochu nakřivo.

Tělem jí proteče vlna tetelivé radosti. Už jsi doma, už je dobře, vybaví si slova svého muže ze včerejšího večera. Zlatý Pawel, takovou měl o ni starost! Barboře se z mlhy vzpomínek vynořují poslední chvíle cesty: tupá, tepající bolest břicha. Pálení zraněné nohy. Štípání rozedraných zad. A pak konečně Pawel a jeho silné ruce, které ji ušetřily od posledního kousku cesty.

Sáhne si pod peřinou na břicho. Už není tak tvrdé jako včera. Barbora zhluboka vydechne úlevou a znovu zavře oči. Tolik se bála, že o dítě přijde! Každý krok, který musela udělat, jí naháněl hrůzu. I ženské, které proti ní zpočátku reptaly, měly už na konci v očích obavu.

Byl to ode mě nerozum, vydat se na cestu, spílá si Barbora v duchu, ale ty seabemrskáčské myšlenky jí nedělají vůbec dobře, a tak je v sobě rázně utne. K čemu je dobrý pláč nad rozlitým mlíkem? Hlavně že je zpátky doma a dítě v ní spí a všechno bude zase dobré. I Pawel to říkal, a ten se málokdy plete.

Rozlepi víčka, a protože teď už nemusí zjišťovat, kde se probudila, povšimne si postavy na kraji postele. Usměje se na svého muže.

„Dobré ráno,“ slyší ho říkat.

„Dlouho jsem spala?“ ptá se Barbora, jako by na tom záleželo.

„Tolik, kolik jsi potřebovala.“

Barbora stočí oči k pendlovkám na zdi a polekaně se zvedne na loktech. „Zmeškala jsem mši! Pan farář se bude zlobit.“

„Nebude. Všecko jsem mu řekl. A Julka ti přinesla bylinky.“ Podá jí hrnek s čajem. „Tady máš, vypij to, už je skoro studený. Uleví se ti.“

Barbora lačně polyká, žíznivá po nezvykle dlouhém spánku. „Už je mi líp,“ řekne pak. „Ale na tu mši jste mě měli vzbudit. Není správné, že jste mě nechali tolik vyspávat.“

„Dej s tím pokoj,“ odbude ji Pawel. „Je div, že jsi došla domů po svých.“

„Nedošla jsem po svých,“ usměje se poprvé Barbora. „Donesl jsi mě ty. Přes práh, jako o svatbě.“ Pohladí ho po paži. „Stýskalo se mi po tobě.“

Pawel ji taky pohladí, ale dál už nechce v tomto hovoru pokračovat. Od včerejšího večera se toho událo tolik, že víc neunes, nevstřebá.

Barbora pochopí, však svého muže dobře zná, a proto změní téma: „Chtěla bych se umýt.“

Pawel vystřelí na nohy, vděčný za ten úkol podobně jako zhruba před hodinou Františka s Barkou. Práce mu svědčí víc než řeči. „Ohřeju ti vodu. Zatím lež, přijdu pak pro tebe.“

Barbora mlčky kývne a leží.

Je ráda, že je doma.

Je ráda, že má tak dobrého muže.

Čas ukrojil z pondělka čtyři hodiny a Pawel se opatrně drápe z postele, aby neprobudil Barboru. Potmě projde chodbou mezi kuchyní a ložnicí a zatřeše Karlovi ramenem. „Je čas,“ řekne skoro šeptem, protože také obě děvušky chce nechat vyspat.

Karel se posadí a mžourá do tmy. Ještě si na brzké vstávání nezvykl, do práce začal chodit teprve nedávno, když dosáhl třinácti let. Naštěstí už stihl poznat, že jakmile si šplíchnou studenou vodu do tváře a něco málo pojí, ospalost ustoupí. A její zbytky rozchodí cestou na šachtu; půlhodinový ostrý špacír dokáže probudit každého.

Rukou zašmátrá po zvýšené pelesti postele, kde obvykle mívá

přehozené oblečení, ale teď nahmatá jen dřevo. Zmatenou chvíli vystřídá vzpomínka na sestru Fanku, která včera odpoledne prala na dvorku pracovní kalhoty a košile. Ve spodkách a nabo-so projde Karel středovou chodbičkou domku a zamíří na zadní zahradu, kde je mezi dvěma tlustými kůly natažená prádelní šňůra a na ní visí dvoje kalhoty a dvě košile, navlhle včerejším praním a dnešní rosou.

Začne se oblékat a napůl mokrá látka ho zastudí na kůži. Už se skoro začne zlobit, ale pak se rozhodne nebýt škarohlíd. Copak se správný chlap durdí kvůli troše chladu? Karel chce být správný chlap, tvrdý, pracovitý. Nesnesl by, kdyby se mu někdo smál, že je slaboch. Zatím na dřinu v šachtě tak docela nestačí, ale ví, že jestli se bude dost snažit, nepotrvá dlouho a taky mu narostou svaly a zastane stejnou práci jako dospělí chlapi.

Nasouká na sebe vlhké kalhoty. Nejde to lehce, látka drhne o kůži. Když konečně utáhne tkaloun v pase, přehodí si přes ramena košili, sundá ze šňůry otcovo pracovní oblečení a vstoupí zpátky do tichého domu. Tatínek sedí ve spodkách a v podvlíkáci haleně v čele kuchyňského stolu, usrkává melty ze svého oblíbeného hrnku a přikusuje k ní chleba. Bradou Karlovi ukáže na vedlejší židli. Jez, za chvíli musíme jít, říká jeho pohled.

Karel usedá a bere z prkýnka uprostřed stolu nejtlustší krajíc, maže ho česnekem utřeným se solí a oklepává skořápku z vejce. Co začal chodit do roboty, sní mnohem víc než dřív. Někdy je mu až stydno, když si mamince při večeři říká o přídavek. Ona se ale vždycky směje: „Já teď musím jíst za dva a ty za tři,“ říká a vyloví z hrnce ještě jednu sběračku polévky.

Stočí k ní pohled. Spí na boku, vypadá pokojně, oddechuje tiše. Potřebuje nabrat sílu, to je teď nejdůležitější. Se vším jí pomůžou, jen aby se co nejdříve zotavila, aby všechno bylo jako dřív. Aby už o ni nemuseli mít strach.

Jedí mlčky. Jakmile jsou se snídání hotovi, přelíží z hrnce zbytek melty do bandasek, tatínek si tam přidá ještě štopičku kvitu, aby měl na šichtě dost síly, pak pevně nasadí víčka a do mošny vloží chléb a cibuli k obědu. Karel se neubrání pobavenému

zacukání rtů, když vidí, jak se tatínek ošívá při oblékání vlhkých šatů. Zápolí s nimi podobně jako před chvílí jeho syn. „No co, půjdeme rychleji a uschne to na nás,“ pokrčí nakonec rameny a můžou jít.

Z mírného návrší, na kterém stojí jejich domek, zamíří dolů ke kostelu, kterému právě začali přestavovat věž. Ta stará je prý moc vysoká. Říká se, že by mohla spadnout, když se hluboko pod ní kope uhlí a země se hýbe. Raději postaví novou, nižší a zpevněnou hrázděním, aby vydržela. Karel netuší, jak dlouho tady kostel stojí. Chce ale věřit tomu, že inženýři vědí, jak to udělat, aby nová věž zůstala stát už navěky. Přece nemůžou nechat kostel spadnout!

Minou hřbitov a odbočí doprava na širokou cestu, po které přes den jezdí povozy. Takhle brzo ráno tady ještě ale žádný nerachotí, dokonce ani mlékařovy konve není slyšet. Zatím se ozývají jen ojedinělé útržky slov, povětšinou polských, zřídkačivě českých, pronášených ranně ochraptělým hlasem. Po hlavním tahu na Fryštát šlapou jen stovky mužských nohou a snaží se vyhybat hlubokým brázdám od kol a velkým hroudám hlíny. Dnes je sucho a jde se dobře, ale po dešti se prach cesty smísí s uhelným popelem, který sem přivane vítr z přilehlých šachet, a člověk si pak do roboty i domů přinese boty obalené hroudami zčernalého bahna.

Část postav s bandaskami po chvíli odbočí. To jsou ti, co dělají na Františce. Zbytek chlapů pokračuje dál k jámě Jan-Karel, od jejíž vstupní brány je dělí ještě dobrých dvacet minut chůze. Obě šachty patří hraběti Larischovi; na povrchu sice nesou různá jména, ale hluboko pod zemí jsou propojené chodbami.

K Pawlovi s Karlem doléhají ozvuky vzdálených hovorů, tu a tam zazní i smích, ale oni dva mlčí, ponořeni do myšlenek na události dvou předešlých dnů.

Barbořinu týdenní nepřítomnost zvládli, i když ženská ruka v domě pokaždé chybí, to se ví. Avšak teď hrozí, že ji slabost připoutá na lůžko na bůhvíkolik dalších dní, a to zejména Pawla naplňuje chmurnými myšlenkami. Raději nedomyšlí, co všechno se na cestě do Wieliczky mohlo stát. Mohla přijít o dítě! Zná ji,

nikdy by si to neodpustila, byla by smutná a večer by mu místo hřejivého objetí nabízela horké slzy.

Pawel se otřepe, aby zahnal hrozivou představu. Darmo se zaobírat tím, co není. Je třeba přijímat věci tak, jak přicházejí. Barbora je silná, zvládne to, zotaví se. A pak bude všechno jako dřív. Všecko zvládnou, když teď začal vydělávat i Karel. Otcův pohled se stočí na syna, který jde vedle něj, s hlavou lehce skloněnou, schoulený v ranním chladu. Ještě stále ho trochu dojímají jeho hubená chlapecká ramena, která šachetní dřinu zvládají jen za cenu naprostého vyčerpání.

Snad i na smrtelné posteli se mu vybaví první den, kdy Karel poprvé sfáral. Mladý cyp, celý vyjevený z toho, že neví, co ho tam dole čeká. Pyšný, že vstupuje do mužského světa. A úplně odrovnaný, když pak šel po šichtě domů. Nohy i ruce se mu třáslly vynaloženou námahou, i když samozřejmě dostal lehčí robotu. Však jak by ne – jeho čtrnáctileté tělo by nevydrželo ani půlku toho, co snese dospělý chlap. I přes všechny úlevy toho bylo na Karla moc. Domů se tehdy sotva doplahočil, málem ani při jídle neudržel lžici. Už chtěl večeri odřít a jít rovnou spát, ale to mu otec nedovolil. „Jez. Však potřebuješ nabrat sílu na zítra.“ Karel k němu tehdy vzhlédl a v očích se mu odrážely pochyby a zoufalství. Byl *v důře* jednou a málem ho to odrovnalo. Svíral se mu žaludek při představě, že zítra tam půjde zas. A pak znovu a znovu. Celý život. Bůhví kolik roků. Jezusmarjá!

„To zvládneš, neboj. Všeci jsme to zvládli,“ snažil se Pawel rozptýlit synův strach, kterému dobře rozuměl. Stačilo jen trochu zapátrat ve vlastních vzpomínkách – i z něho šichta vycucala všecku sílu, když jako čtrnáctiletý poprvé sfáral, a trvalo nějaký čas, než se jeho svaly i mysl přizpůsobily každodenní dřině. I jeho tehdy tatínek utěšoval a dodával mu odvahy. Život jde pořád dokola, pokrčí Pawel v duchu rameny.

Karel je dobrý synek. Pracovitý, hodný, poslušný. Pawel je na něj pyšný. I robotě Karel brzo uvykne, o to nemá Pawel vůbec strach. Přemůže ho nával citu, a tak chytí Karla kolem hubených ramen a jdou do kopečka k šachtě.

Na stromech, které nechal Larisch vysázet podél cesty vedoucí k bráně, zpívají ptáci.

Slunce stoupá po obloze, začíná další teplý den.

Oni dva před ním zůstanou na deset hodin skrytí v černotě hluboko pod zemí.

Barbora už to nemůže vydržet. Rozkazovat z postele, to není nic pro ni. Vidí sice, že všichni dělají, co umí, ale podle jejího gusta není *zrobene lauter nic*. Chlapi po návratu ze šichty chtějí jíst, je třeba pro ně navařit. Taky je třeba zajít do obchodu, koupit mouku, přidělat kvásek, upéct chleba. Nanosit vodu ze studně. Postarat se o zahradu, vyplít záhony, ať pýry neubírají sílu zelenině a bramborám. Vyvést kozu na pastvu. Podojit. Nasypat slepicím. Dát králíkům. Zamést a vůbec poklidit. Spousta práce, která nemá žádný konec, a Barbora na to hledí z postele a rozděluje povinnosti mezi děvušky, a ty se sice snaží, ale některé věci ještě neumí zastat pořádně, a ona se pak z bezmocnosti na ně zlobí, spílá jim, a když odejdou za další prací, vyčítá si, že na ně byla zbytečně přísná.

V sobotu ráno je uležená tak moc, že jí práce přijde jako odpočinek. Bolest břicha už úplně ustala, zkrvavený puchýř na noze se zhojil, jen solí rozedraná kůže na zádech ještě štípe. Nechce být nerozumná a zbytečně pokoušet osud, takže zatím nebude nosit nic těžkého a bude dál pít Julčín čaj, ale spousta věcí už zastat dokáže.

Například zajít nakoupit, ať může zítra k slavnostnímu obědu navařit konečně něco festovního. V neděli má z oken vonět pořádné jídlo, žádné zelí s trochou rozvařených kobzolí.

Vidina toho, že už nebude líná lemra, ji vystrčí z postele. Trochu se jí zatočí hlava, když vstane až moc rychle, ale nad tím mávne rukou. Když člověk dlouho leží, vřdycky to tak je. Člověk ztumpachoví raz dva, jakmile na pár dní podlehne lenoře. Ale s tím už je konec. Je třeba začít cosi robit.

Vyhlédne z okna na zahradu a vidí, že koza není uvázaná

vzadu u kůlu. Takže Barka ji vzala nahoru na pastvu. To je dobře. Však jestli celý týden spásala jenom kolem plotu, už tam bude holá země, když teď víc jak týden nespádlá ani kapka.

Barbora opatrně klesne na kolena a vytáhne zpod postele nočník, který jí tam hodný Pawel nachystal, aby nemusela chodit až na dvůr, a jde ho vylít, ať nezasmrádne. V chodbičce vedoucí k zadním dveřím domku čeká hroudy nanošeného vyschlého bláta, ale je tam čisto. Zatetelí se radostí. Fanka je dobrá děvucha. Pracovitá, hodná, poslušná. Až se vdá – a dej Bůh, aby si našla dobrého muže – bude dobrou hospodyní. Všech deset si může její budoucí *chlop* oblíznout! Holka má dvanáct roků, a hledme, jak se umí otáčet. Barbora v duchu znovu zalituje všeho plísnění, kterým během uplynulých pár dní Františku častovala. Kdyby jí teď měla vedle sebe, objala by ji.

Ale Františka v zadní zahradě není. V kuchyni taky nebyla. To je divné, kam jen mohla jít? Školu nemá, když dostala na starost domácnost. Pan učitel měl pro to pochopení, však se to děje pořád. Do školy se chodí, jenom když je to možné. Ale někdy to možné není. Jako třeba teď. No dobře, ale kde ta Fanka je? Kam šla?

Barboru na chvíli přemůže zlost. Co se má holka kde *smykat*? Ale pak si připomene, jak před chvilkou litovala všech výčitek a výtek, jak se dojala nad pořádně vymetenou podlahou v chodbičce, a hnedka ji zase zlost přejde. Pokrčí rameny a řekne si, že zkrátka počká, až se holka vrátí. Však ona už jí pak vysvětlí, kde byla a proč.

Dešťovou vodou ze sudu vypláchne nočník a nechá ho stát venku, ať oschne. Uvnitř by byl cítit, a ona je teď na pachy hodně citlivá. Předchozí tři těhotenství přestála bez potíží, tak proč ji tentokrát Pán Bůh tak zkouší? Večer uléhá málem se slepicemi a ráno mívá potíž vylézt z lůžka. I přes den si někdy potřebuje lehnout, jak na ni dolehne slabota. Zlobí se za to na sebe. Odjakživa bývala pyšná, jak je silná a co všechno umí zastat. Nechce být za rozmazlenou slečinku.

Slunko už je nahoře a pálí. Snad to tak vydrží až do zítřka,

aby stihla vyprat chlapům pracovní oblečení, až se odpoledne vrátí. V pondělí šli do roboty v mokrém, vyprávěli jí o tom. Chtěli ji tím rozveselit, když ležela mátožně v posteli, ale spíše ji tím rozladili. Oba živí rodinu, je třeba se o ně pořádně postarat. Ale však ona to teď už zase vezme pevně do ruky!

Začne tím, že uvaří festovní oběd.

Plna odhodlání vstoupí zpátky do domu, u smaltovaného umyvadla se rychle ošplíchne, vezme z šuplíku v kredenci peníze a jde koupit maso na zítřejší pečení.

Po nedělní mši se před kostelem shromáždí sousedé, aby spolu po rozloučení s panem farářem prohodili pár slov.

„Už je dobře?“ ptá se Julka, když v zástupu úspěšně nalezne Barboru s rodinou.

„Je,“ přisvědčí Barbora. „Děkuju za všechno.“

„Ale prosím tě,“ odfrkne Julka pohrdavě. „To nestojí za řeč.“

„Baže stojí. Bez tebe bych šlapala ještě teď. Anebo bych tam někde lehla a zůstala.“

„No... bylo to o strach,“ zvážní Julka. „Horšila ses každým krokem, už jsem začala přemýšlet, co udělám, když nebudeš moct jít dál. Jednu chvíli mě napadlo, že budeme muset u nějakého sedláka vyměnit sůl za trakař, abychom tě s ostatními ženskýmá dovezly domů.“

Barbora si to představí a začne se smát. „A víš co, nechceš po obědě přijít k nám? Teď s tebou nemůžu dlouho vykládat, mám v troubě pečení.“

„Přijdu. Na chvíli. A taky už musím jít,“ téměř nezatelně kývne hlavou směrem k opodál stojícímu Antonovi, který už netrpělivě přešlapuje.

„Ráda tě uvidím. Oba tě rádi uvidíme,“ doplní Barbora a chytí Pawla za paži.

„Je to tak,“ potvrdí Pawel manželčina slova a pak svolají rozběhlé děti a celá jejich rodinná pětice odchází nahoru do

kopečka, kde z oken jejich domku voní sváteční oběd, přesně jak si to Barbora včera uvzala.

Po jídle Pawel nanosí vodu a pak uléhá k odpočinku, Barbora ohřívá vodu na praní a u toho zadělává na chleba, Karel štípe dřevo, Františka sklízí a umývá nádobí a Barka odvádí kozu na pastvu. Všechno to činorodé hemžení v domě Matuszkových popírá pravý význam slova neděle, ale Bůh dobře ví, že v tomto kraji se ani v neděli lenošit nedá. Tady práce nikdy nekončí, ani mužská, ani ženská, žádná.

Barbora ustane v hnětení těsta a sklouzne očima ke svému muži. Leží úplně nehnutě na posteli, oblečený v nedělním, jen boty si sundal. Tváře má propadlé a šedivé, rty úzké a bledé. Tak to přece dříve nebylo! Barbora zavře oči a ze vzpomínek na ni hledí Pawlova oválná tvář s jiskřivými očima. Býval plný života, v kole ji uměl divoce vytáčet, do náručí vřele vzít, horoucně políbit. Nic z toho už není, jejich dny plynou v utmácenosti, ale tak je to asi na světě ustrojeno, že rodinné štěstí člověk vymění za všechna ostatní.

Vzápětí se v duchu okřikne: co je to za rouhavé myšlenky! Dobrého muže máš, co uživí rodinu, nepije, nebije. Za třicet let rachoty je udřený, a ty si tady stýskáš, že není jako zamlada. A jak by mohl, když půl života strávil v díře! A vůbec se všichni doma snaží, každý dělá, co může. Fanyňka, na kterou se včera tolik zlobila, že kamsi zmizela, se zanedlouho vrátila s lahví octa, prý aby mohla pořádně vytrít podlahu. Karel je na sebe až dojemně pyšný, že dokáže do domu přinést peníze, i když jeho chlapecké tělo není na rubání uhlí ani na vození táček stále dost silné. A když malá Barka vede zrána větvičkou kozu na pastvu, Barbaru to pokaždé trochu dojíímá.

Znovu pohlédne na spícího Pawla a najednou ji zaplaví tolik lásky, až ji zaštípou slzy v očích.

Čert vem tu slabou chvilku, co jí před chvílí vnukla nedobré myšlenky.

